PISMA IZ JUGOSLAVIJE

Detroit, Mich. — Prejel sem še dva pisma iz Jugoslavije. Po mojem mnenju je vredno, da se omenita.

Eno, datirano 27. VIII. 1945, poslano iz Rovt, se glasi:

Predragi brat!

Veliko in veselo iznenadenje je bilo za nas vse tvoje pismo. Vedeli smo sicer, da za tebe in tvojo familijo ni bilo toliko nevarnosti, da vas kdo pokolje ali pobije kot za nas tukaj med vojno, pa vendar nismo vedeli, ako ste vsi še živi in zdravi. Hvala Bogu, zdaj vsaj vemo, da je s teboj in tvojimi vse v redu. Zdaj pa najprej naše osebne razmere, ki te gotovo najbolj zanimajo. Srečen sem, da ti lahko poročam, da je od našega bližnjega sorodstva vse prebilo vojno živo in v splošnem zdravo razen sestre Karmele (šolska sestra), ki je umrla spomladi 1943 in sicer 5. marca v Ljubljani pri svojih redovnih sestrah na tuberkulozi. Tudi grozodejstva, ki jih je pretrpela s svojimi sestrami redovnicami v Mariboru kot prednica od Nemcev, ki so jim vse izropali ter jih trpinčili, je seveda pospešilo njeno smrt. Ne vem, kje začeti, da ti narišem vsaj približno pravo sliko, kaj vse so zakrivile te zverine v človeški podobi — Nemci in Italijani in pa tudi naši domači izdajalci pod njihovim vodstvom (večinoma klerikalci) nad našim ubogim narodom. Bral boš gotovo tudi v ameriških časopisih ogromne številke človeških in materialnih žrtev, ki jih je pretrpela naša domovina, tukaj naj omenim le na kratko, da je v splošnem ocenjena izguba Jugoslavije na en milijon 700,000 človeških žrtev (mrtvih); materialna škoda pa nad 61 milijard dolarjev. Naselja celih pokrajin so posebno na jugu države, pa tudi pri nas na Dolenjskem in Notranjskem popolnoma izginila s površja, ljudje pa — tudi otroci, ženske in starčki pobiti, poklani, postreljeni, na najhujši način trpinčeni, živi požgani itd. Kar ni bilo mrtvo, so odpeljali ti kulturni divjaki v izgnanstvo v koncentracijska taborišča v Nemčijo in Italijo, kjer so v stotisočih pomrli od gladu in trpinčenja. Kar jih je v teh taboriščih smrti ali bolje rečeno v tovarnah smrti radi hitreja napredovanja zavezniških vojsk ostalo še živih, se zdaj vračajo počasi na opustošene domove kot živi okostnjaki, da vsled prestanih štrapac sčasoma itak počasi umrjejo. Kajti vedeti moraš, kar je zdaj dokazano — da je bila fašistična deviza, da se mora slovenski narod popolnoma iztrebiti, ker leži med Nemci in Italijani ter ovira Nemcem prost dohod do Jadran. morja. Seveda radi zunanjega sveta in ugleda ne naenkrat, temveč na "lep, kulturen način", počasi tekom nekaj let.

Gorenjska je imela to srečo, da je bila osvobojena kot zadnja, ko je bila nemška vojska že poražena, in umikajoči se Nemci radi hitrega napredovanja naših partizanskih čet z juga in ker so planili naši domači partizani v zadnjem momentu s hribov in gozdov (Jelovca, Karavanke) niso imeli več časa, da bi deželo opustošili. Od domačih krajev je popolnoma porušen Jamnik in Drazgoše že leta 1942, ker so bile tam posadke domačih partizanov. Od Drazgoš ni ostal niti kamen na kamnu, tudi temelje hiš so razstrelili; 48 ljudi je bilo postreljenih ali živih vrženih v ogenj. Jamnik je bil porušen in ljudje izseljeni v koncentracijska taborišča, kjer jih je polovico pomrlo. Domače vasi Rovte, Češnjica, Poljšica itd. so ostale kot po čudežu ohranjene in nepoškodovane, čeprav se je veliko število domačih partizanov vsa štiri leta zadrževalo v vseh okoliških gozdovih in hribih ter so jih morale te vasi preživeti, to pa samo zato, ker so vsi ljudje držali skupaj in ni bilo nobenega izdajalca.

Tukaj moram posebno pohvalno omeniti zadržanje naših domačih fantov in mož. Vsi brez izjeme so bili v partizanih do 50. leta starosti, nekateri po tri in več let. Tukaj so jim rekli "gošarji". Fantje, ki so morali v nemško vojsko, so z malimi izjemami vsi pobegnili ter prišli iz Nemčije, Avstrije, Češke, Poljske, Francije itd. v Jelovco, kjer je bilo glavno zbirališče za Gorenjce. Tu so se formirali vojaški oddelki, ki so neprestano napadali okupatorsko vojsko, železnico, industrijska, vojaška podjetja, šole, župnišča in večja poslopja so vsa porušili, da se Nemci in domači izdajalci "beli" niso mogli nastaniti v njih. Vse je bilo v civilu in domačini so jih prehranili, orožje in municijo so morali takorekoč z golimi rokami šele priboriti od okupatorja, šele zadnje leto so jih začeli oskrbovati zavezniki iz aeroplanov, pa tudi to le v skromni meri, v glavnem pa so živeli od domačega prebivalstva, tako da so zdaj povsod hlevi, svinjaki in shrambe prazne. Med partizani je bilo tudi mnogo žensk, ki so se borile prav tako hrabro kot moški.

V Rovtah (moja rojstna vas) je bilo od 10 hiš 24 partizanov. Hišna imena: od Mernjaka 7, od Osinca 3, od Gregca 3, od Turka 3, (moj dom) Joža, Rudy, Janko. Tudi brat Janko je še zdaj v vojski. Turkov Joža je invalid, ima eno nogo krajšo, zdaj je izvršil šoferski kurz. Janko je poročnik, do zdaj si je zdravil zmrznjene roke in noge, vsi trije so še v vojski. Padli so od Rovtarjev v partizanih štirje: Ozinčev Slavko, Lojz Brutuš, Štefkov Francel in Mernjakova Rezika. Tonček ni bil v partizanih, jaz tudi ne, temveč sem bil celo vojsko v Ljubljani, kjer smo bili štiri leta ograjeni okrog celega sveta z bodečo žico in nismo smeli nikamor iz mesta; stradali smo kot psi.

Turkovih sinov je imel samo starejši smolo (Tone). On je bil v nemški vojski na otoku Rhodos v Sredozemskem moju, blizu Turčije, več kot 1½ leta, pa seveda od tam ni mogel v partizane. Koncem vojne je bil najbrže ujet od Angležev ali Amerikancev pa do zdaj ni od njega še nobenega glasu. Od drugih sester so bili tudi vsi fantje v partizanih, tako da se lahko reče, da je od naših sorodnikov vse storilo svojo domovinsko in narodno dolžnost (razven Andreiovca) in tudi nihče ni padel.

Od Jarmovih (Alojz Potochnik, nekdanji Detroitčan), otrok sta bili dve hčerki partizanke, zelo hrabre, fant je bil v nemški vojski in je menda od tam všel k Rusom, kje je zdaj se še ne ve.

Zdaj se Jugoslavija urejuje pod vodstvom Tita. Mnogo česa manjka, mnogo bo dela in skrbi. Kapitalizmu, birokraciji in korupciji stopajo dobro na prste. Klerikalizem je dokončno pokopan. Manjka seveda vsega, posebno blaga in oblačil, prehrana se že boljša. UNRRA dovaža, sicer veliko iz Amerike, pa to je vse le kaplja v morje. Vse se je oddahnilo, da je konec te morije in tega trpljenja, vse gleda z zaupanjem v bodočnost. Oglasi se spet kmalu. Ko bodo razmere dopuščale pridi spet pogledat v domovino. Pisali ti bodo že še drugi, zdaj ko imamo spet zvezo. Bodi prisrčno pozdravljen kot tudi družina od vseh tvojih domačih posebno mene brata

Vinko.

(Pismo prejel brat Rudolf Potočnik.)

Ako vam je naročnina potekla, prosimo, obnovite jo čimprej!

Ob 25-letnici Slovenske zadruge

Waukegan, Ill.—V soboto večer dne 10. novembra se bo tukaj praznovala 25-letnica Slovenske zadružne trgovine (Waukegan-No. Chicago Cooperative Ass'n.)

Program bo otvorjen z banketom ob 6:30. Po banketu bodo nastopili s petjem Švicarska družina jodlerjev "The Fraun Felder". Poslovodja Matt Ogrin bo pozdravil goste v slovenskem jeziku. V angleščini bo govoril v imenu Co-op Trading Co. njihov poslovodja Jakob Liukku. Glavni govornik pa bo Louis Warbington iz Ohia. Stoloravnatelj Anthony Pierce bo predstavil pionirje zadruge. Zaključna točka bo ples in prosta zabava. Vstopnina na banket bo 75c, vstopnina k ostalemu programu pa bo prosta.

Zgodovina Slovenske zadruge je slika aktivnosti in solidarnosti tukajšnje slovenske naselbine. Mnogo zanimivega bi se dalo opisati o marljivem delovanju tega ali onega rojaka. Žal, da je čas pozen, ter se je treba omejiti le na najvažnejše točke razvoja zadruge.

Ideja za ustanovitev zadruge je bila sprožena meseca februarja l. 1920, po pokojni Apoloniji Tonin, na seji ženskega društva št. 119 SNPJ. V idejo se je takoj zainteresiralo večina članic. Sprejet je bil predlog, da se povabi na skupno sejo vsa slovenska in hrvatska društva v naselbini. Ugajala je ideja tudi ostalim rojakom. Dne 23. aprila se je udeležilo skupne seje 26 zastopnikov desetih podpornih organizacij. Že na tej seji je bil izvoljen začasni odbor. Sklenilo se je nadaljevati s pričetim delom in poudarjalo se je, da je najprej treba zainteresirati članstvo raznih organizacij. Izvoljen je bil še poseben odbor, katerega naloga je bila preskrbeti informacije glede ustanovitve in poslovanja zadruge od Co-op Trading Co., katero so ustanovili finski in švedski rojaki že 9 let prej. Sledilo je še več sej in vodila se je živahna kampanja za nabiranje članov.

Dne 17. avgusta se je združilo ali inkorporiralo 225 članov delničarjev v Waukeganu No. Chicago Cooperative Association. Članarina je bila $1, delnice pa po $25. Vsota $10,000 je bila določena za pričetek.

Prva slovenska zadružna grocerijska trgovina je odprla vrata dne 13. septembra 1920 na Prescot in 11. cesti v No. Chicagu. Trgovski obrat z upravo in blagom je bil kupljen od rojaka John Možina, kateri jo je obratoval dokler ni bil nastavljen prvi poslovodja Richard Spaček. Ta jo je vodil samo par let. Njega je nasledil John Zalar, ki je posloval do leta 1930.

Trgovina je uspevala takoj spočetka. Že leta 1921 je bilo prodanega blaga za $68,515. Ta vsota se je podvojila v prvih treh letih. Ker najeti prostori niso več odgovarjali potrebam, se je sklenilo sezidati lastno poslopje. V to svrho je bil kupljen vogal desete ceste in Wadsworth ulice. Nova trgovina s prostori za zalogo je stala $30,000. V novih prostorih je trgovina uspevala še boljše. V letu 1929 se je vsota prodanega blaga že bližala četrt milijonu. Prišla pa je depresija in izkupiček je padel v letu 1933 na $116,978. Po depresiji se je trgovina zopet izboljšala. V letu 1939 je izkupiček zopet dosegel $154,820, članov pa je bilo tedaj 497.

Leta 1933 se je odprla prva podružnica v malem najetem prostoru na Victoria in 13. cesti v No. Chicagu. Trgovina je v tem neznatnem prostoru tako dobro uspevala, da ni kazalo drugega kakor kupiti poslopje, ko je bilo isto postavljeno na prodaj. Druga podružnica je pričela poslovati v l. 1934 na Oak St. v Waukeganu. Nekaj let pozneje pa se je poskusilo s tretjo, v sredini trgovskega središča na Sheridan cesti v No. Chicagu. Zadnji dve trgovini nista tako dobro uspevali kakor prvi dve. Mnenje je danes, da je temu vzrok najbrž to, ker se ni v naprej preiskalo ali so ljudje živeči v okolici pripravljeni kupovati v zadružni trgovini ali ne. Ker ni bilo povoljnega uspeha s tema trgovinama, je obrat prenehal. Prenovila pa se je tedaj glavna trgovina in spremenila poslovanje v samopomočno ali self-service trgovino. meseca junija 1942. Članstvo se v začetku ni popolnoma strinjalo s prenovitvijo, ampak izkazalo se je, da je bil to korak v pravo smer, posebno ker je zadnja leta tako primanjkovalo delavskih moči in tudi finančno se je sprememba dobro izkazala. Lansko leto 1944 je bilo prodanega blaga za $253,030.62. Organizacija ima danes 540 polnomočnih članov in 750 delnih članov. To pomeni, da 540 članov lastuje po eno ali več delnic (nikdo jih ne more lastovati več kakor 20, pri glasovanju pa se šteje samo en glas na člana brez razlike koliko delnic kdo lastuje). Delni člani so tisti, ki še niso plačali cele delnice. Mnogo novejših članov, posebno mladine, namreč pristopa skozi povrnjeno rebato.

Skozi 25 let je bilo delničarjem, največ pa odjemalcem izplačanih čez $100,000 povratka ali rebate. Zadnjih par let se je nekaj rebate pridržalo za pripravo na bodočnost ali Equity reserve fund, v katerem je že $16,577.17, v splošni rezervi je $7,769.85, delnic pa člani lastujejo za $29,541.36.

V bližnji bodočnosti se namerava prenoviti in razširiti obe trgovini ter pričeti s prodajo hišno-električnih aparatov (Electrical home appliances). Dela se tudi na to, da bi se skupno s Co-op Trading Co. pričelo z obratom premoga in kurjave.

Ko so rojaki ustanavljali zadrugo, so vedeli, da delajo za dobro stvar, niso pa vedeli na kako široko morje so zavesljali. Kmalu pa so se zavedli, da zadružna trgovina ni samo navadna grocerija, ampak da je to dalekosežna ideja, katero bo treba malo bolje preučiti. Tako je bila zadruga včlanjena v Central State Co-op League, l. 1928 in je danes članica Co-op wholesale. S pomočjo teh organizacij se je razširjevala zadružna izobrazba. Ustanovljen je bil ženski klub Co-op Womens Guild, ki je mnogo pomagal pri razširjevanju zadružne misli, udejstvoval se je ta klub tudi ob prilikah, ko so socialne razmere potisnile rojake ob zid. Ker pa danes potreba angleškega jezika prevladuje, vodi izobraževalno delo največ za to postavljen odbor ali Educational Committee.

Sedanji poslovodja Matt Ogrin je prevzel to službo l. 1930, bil pa je uslužben v trgovini že od leta 1922. Pod njegovim vodstvom je zadruga preorala skozi depresijo in vojno ter je danes v vseh ozirih na boljšem stališču kot kdaj prej. Matt je vedno vljuden in prijazen, tako z odjemalci kakor tudi z delavci. Poleg tega je zaveden zadrugar. Ni ga dela, ki bi bilo zanj pretežko in ure niso njemu nikdar predolge, samo da je uspeh. Istih misli z njim je tudi pomožni poslovodja Anton Krzic, tudi v njem ima zadružništvo izborno moč.

Priznanje zaslužijo tudi ostali uslužbenci, ker niso zapustili svojih služb v vojnem času, ko so se jim nudile boljše plače po industrijah in ko je bilo njihovo delo zelo otežkočeno vsled pomanjkanja blaga.

V odboru ali direktoriju se je skozi vsa leta udejstvovalo število aktivnih rojakov. Tudi njihova razsodnost o pravem času je pripomogla k današnjemu uspehu; največ zasluge pa imajo pri tem zvesti odjemalci, ki so podprli zadružno trgovino skozi vseh 25 let.

Pripravljalni odbor.

Čehi za pridruženje Trsta Jugoslaviji

Newyorški New Leader, ki se silno rad obregne ob "Titovo" Jugoslavijo in ob njene zahteve po jugoslovanskem Primorju, ima v izdaji z dne 13. oktobra sledečo notico:

"Jugoslovanski poslanik v Pragi je izjavil, da ako dobi Jugoslavija Trst, bo tržaška luka Čehoslovaški povsem na razpolago. Radio Praga je oznanil, da Čehoslovaška podpira Titovo zahtevo po Trstu; "ako bo administracija Trsta mednarodna, bo njegova važnost za nas veliko manjša," je bilo pojasnjeno po praškem radiu. Dne 6. septembra je bila v Pragi demonstracija z geslom, "Trst Jugoslaviji!" To (gibanje) seveda ima močno podporo Rusije — ker kar koristi Čehoslovaški in Jugoslaviji, je ob enem v korist Rusiji."

Vzelo bo časa, predno se mali biznis osredotoči in si spet poišče trdnih tal za svoj obstanek. V vojni je bil mali biznis zelo čislan in pohvaljen. Delal je svojo nalogo izborno. Upam, da jo bo tudi v mirnem času.

☆

Realista Roosevelta ni do sedaj v Zed. državah še nihče nadomestil. Kar je na njegovem mestu sedaj, je le ponaredba. Pokojni Chamberlain je zatonil v svet s svojo slovito marelo, a od njegovih namestnikov bi človek pričakoval več dobrega.

Roosevelt in Hull sta s sovjeti dobro izhajala. A čim je Roosevelt umrl, so se oglasili proti njemu vsake sorte kritiki in ga še zmerom dolže, da le on je pravi vojni "zločinec". Resnica je, da je bila vojna Zed. državam usiljena.

Ako se bomo oboroževali, — čemu in proti komu? Seveda, Rusija je najpogostejše omenjena. Vse sorte slabo govore o nji, a pred nekaj meseci pa so jo isti ljudje — v javnosti saj — neprestano hvalili.

Če ne morem priti v nebesa drugače kot s politično skupino, potem sploh nočem tja. — Jefferson.

Priporočite prijatelju, naj si naroči Proletarca.

HELP WANTED

Secure your future with one of the largest Bakelite factories in this country — Wanted immediately

BAKELITE CASTERS

for hand and half automatic work

— Highest pay for best man —

— Substantial Bonus — Plenty of overtime —

Group Insurance and sick benefit service — The most pleasant working conditions

The Richardson Co.

Melrose Park, Ill.

MAN. 8900

NATIONAL MALLEABLE AND STEEL CASTINGS CO.

Needs

Common Laborers

For inside and outside work

Apply at
Our Employment Office

1400 S. 52nd Ave.
CICERO, ILL.

HELP WANTED

WOMEN—GIRLS
WE NEED YOU NOW!

• FOLDERS • SORTERS • INSPECTORS
• SEWING MACHINE OPERATORS

For mending overalls, shirts and pants
Good wages. — Full or part time

MECHANICS OVERALL LAUNDRY
2221 W. Oakdale Avenue
Half block south of Clybourn and Leavitt St.

FOR MEN WHO WANT A FUTURE!
Automobile Construction Company Has Need For

Body and Fender Men

Steady Employment. — Highest Salary
APPLY TODAY

Roosevelt Auto Rebuilding Co.
3016 W. Roosevelt Rd. or Phone Sacramento 0660

GLASS CUTTERS
and
GLASS GRINDERS
EXTREMELY HIGH WAGES
APPLY AT
RIDLEY'S CHEST CO.
1113 Noble Street

Girl Wanted
FOR CANDY WRAPPING MACHINES
Experience not necessary
PERMANENT
Good wages to start, with opportunity to advancement
Crystal Pure Candy Co.
2611 WEST CHICAGO AVE.

Speaking of good jobs
THREE OR FOUR TUCK POINTERS
Are needed at once
PERMANENT
UNION WAGES
CARROLL BUILDING SERVICE
721 SO. KENNETH
KED. 0192

Get set on a steady job
STENOGRAPHER
EXPERIENCED, CAPABLE AMBITIOUS
Pleasant office in Palmolive Building
SALARY $30—$32.50
Good future possibilities
Get set immediately.
WHITEHALL 5400

HELP WANTED

ŽENSKE ZA DELO V PRALNICI
ZGIBATI IN ZAVIJATI
Unijska plača, čas in pol za nad 40 ur in še "bonus"
Dobro delovno stanje. — Garfield Park "L" in poulična kara do vrat
3517 W. HARRISON STREET

BOYS & MEN
NEEDED AS
SHOE WORKERS
STEADY WORK
GOOD PAY
J. P. Smith Shoe Co.
617 N. SANGAMON

GIRLS & WOMEN
NEEDED AS
SHOE WORKERS
STEADY WORK
GOOD PAY
J. P. Smith Shoe Co.
617 N. SANGAMON

DISHWASHER needed at once
Good working conditions — Meals, uniform. steady work, good salary
HARRIS RESTAURANT
3150 W. Irving Blvd.
Keystone 2357

MAIDS — Excellent working condition, good transportation, permanent position, good wages. Sundays and Holidays off. **Apartment Hotel — Lincoln 6400.**

G-I-R-L-S—W-O-M-E-N
— To pack diced fruits —
60c an hour (2 rest periods)
VICTORY JUICE CO.
4500 Fullerton Ave.

Women
Wanted for shipping department — Also to operate machines
Pleasant working conditons
5-day week
Steady work
LA TOURAINE COFFEE CO.
209 N. MILWAUKEE AVE.
Near Lake and Canal

WOOD WORKERS
CABINET MAKERS
MACHINE OPERATORS
INSPECTORS — SPRAYERS
Veneer Matchers — Finishers
LABORERS — HELPERS
APPRENTICES
2739 W. CHICAGO, BRU. 8149

BEAUTY OPERATOR
All around. Good salary and commission. Five days a week. Closed Mondays. Permanent position with pleasant surroundings.
4019 W. ROOSEVELT ROAD
CRA. 8173

PRACTICAL or NURSE'S AIDE
Own room and maintenance. Six days a week. Permanent position.
DR. GOMBERG CONVALESCENT HOME
4616 S. Drexel Blvd. Oak. 0060

WE NEED IMMEDIATELY
Four women for light factory work in plastics. — One man for circular saw cuting. Permanent. Good wages. Plenty of overtime. Apply today
Precision Plastic Products
936 West Madison

MAN FOR
cook, houseman. Must be experienced and excellent cook, also to do the maintenance work. To work in home in Beverly Hills, California. Permanent position. $125.00 per month to start.
SUPERIOR 3022

HELP WANTED

MEN—WOMEN
Experienced or Inexperienced
To Do All Kinds Of
FACTORY WORK
in Chicago's largest Dry Cleaning Plant
We Will Train You for the Job
Also PRESSERS
and SPOTTERS
SORTERS
PRESS GIRLS
MARKERS
RUG CLEANERS
THE MICHIGAN CLEANERS
1339 W 63rd Street

Unusual opportunity for
Trophy Engravers
Steady Work and Steady pay
Pleasant working conditions
Also opportunity to work in a factory close to Loop
Don't wait, apply immediately
B. J. KESL, Inc.
10 S. WABASH AVE.

OPERATORS
FOR
SET UP PAPER BOX MACHINES OF ALL TYPES
Permanent Jobs — Good pay
Unusually Good Working Conditions
48 HOUR WEEK
Julius Marquardt Co.
4413 WEST LAKE ST.

WAITRESSES
Good job opportunity
Excellent working conditions
Top pay and generous tips
VICTORIA RESTAURANT
533 NORTH WELLS

GIRL to assist with care of 2 children. No housework, cooking or laundry. Top salary. Permanent position for reliable person. **Mrs. Philip Howard,** Apt. 420. 5200 Sheridan Road. — Longbeach 8300

GIRLS or WOMEN
Light factory work handling metal parts
No Experience Necessary
Pleasant working conditions.
Perm. Overtime. Don't wait.
GRAHAM PLATING WORKS
4500 W. North Avenue

We need immediately
GLASS CUTTER
Also able to drive a car and do outside glazing. — Attractive hours. Pleasant working conditions. Apply at once
Lawrence Glass & Mirror Co.
KEY. 1711 3555 Irving Park

Young Stenographer—Typist
No experience necessary. Permanent position Future posibilities. Five day week
Combined Mutual Casualty Co.
5316 SHERIDAN
Longbeach 2435 Mr. Lowman

MEN for FACTORY WORK
Spinning and Polishing
Apply at
Lawrence Daleiden Company
218 West Madison Street
Telefon Franklin 5156

PORTER WANTED
Steady and pleasant work
Good wages
Apply at
PODESTA CAFE
1972 West Ogden Avenue

WOMEN wanted for cleaning and scrubbing offices. Good pay, steady work.
3517 W. HARRISON ST.